

Patron

informace přátel drobných památek Jizerských hor

1/2012 (23. ročník)

Panský dům - osada Jizerká

OBSAH VYDÁNÍ PATRON 1/2012

Co je nového na Hrádecku	2	Památník obětem expedice Peru 1970	20
Spolek Patron zachránil přes 200 drobných památek	4	Památky u kostela sv. Ducha ve Višňové	21
Za severní hranici IV.	5	Rohanův kámen ve Svijanském lese	22
Pamětihodnosti města Lwówek Śląski	14	Pozvánka na výlet	23
Důležité - nová e-mailová adresa	18	Společenská rubrika	23
Javornická kaple	19	Znovuoobnovený kamenný kříž pod Štěpánkou	24
Oprava	19		

Co je nového na Hrádecku a Chrastavsku

Ve druhém pololetí roku 2010 a na jaře roku 2011 jsem pracovně pobýval v Hrádku nad Nisou. Tím pádem jsem měl možnost sledovat a pozorovat tuto krajinu v období před ničivými povodněmi v srpnu 2010 a její následnou proměnu do dnešní podoby. Třebaže škody napáchané velkou vodou byly nedozírné, v Hrádku byl ve městě odveden velký kus práce k znovuuvvedení do původního stavu. Ve zmiňované oblasti Hrádecka byl také čas na sledování nových a méně známých památek.

J. KLOFÁČ NELEPŠÍ PŘÍTEL – 22. 3. 11

Tento nápis na vodorovném rameni dřevěného kříže je památkou na zmařený život při dopravní nehodě (obr. č. 1). Ta se stala zjara 2011 při silnici z Liberce do Hrádku nad Nisou, nedaleko před sjezdem do Bílého Kostela. Zde řidič nezvládl řízení a svůj osobní vůz ve vysoké rychlosti napasoval pod rám protijedoucího nákladního vozu, do prostoru mezi nápravami. Kříž byl nedlouho poté umístěn na břehu vpravo nad silnicí.

Kříž v Oldřichovské ulici v Hrádku nad Nisou

Dále bych chtěl zmínit kříž v Oldřichovské ulici (obr. č. 2). Ten dobří lidé zrekonstruovali a jeho slavnostní odhalení načasovali do termínu Hrádeckých slavností a Bartolomějské pouti (26. – 28. 8. 2011), konkrétně na neděli 28. srpna

v 10:00 hodin. Oldřichovská ulice vede nejprve zástavbou a poté za kruhovým objezdem pokračuje do aleje ovocných stromů. V tomto úseku se kříž nachází vpravo u cesty a místo je osazeno lavičkou. Odtud je už na dohled státní hranice a ji lemující obydlí a stavení Oldřichova na Hranici / Kopaczowa.

Na polské straně hranice stojí kostel a zde je možno zhlédnout:

Tříboký pomník porozumění

– nachází se na prostranství před kostelem sv. Josefa (obr. č. 3). Každý bok je opatřen textem v jednom jazyce (CZ, D, PL). Český text na pomníku před kostelem:

„Nechť tento pomník spojí všechny tři národy v jeden celek, nechť slouží společenství zemí, kde se hranice Polska, Čech a Německa spojují. Živým pro výstrahu a ke slávě Boží.

Obyvatelé pamatující minulost – mající naději na společnou budoucnost.“

Pomník obětem I. světové války na hřbitově u kostela (obr. č. 4)

– kolem velkého kamenného monolitu s letopočtem a jmény je umístěno mnoho dalších menších hrobů.

Kamenný milník

– nachází se vlevo při cestě nazpět ke státní hranici (obr. č. 5). Na jednu stranu nás směřuje „nach Zittau“, na druhou stranu „nach Ullersdorf“.

Pro časopis Patron zaslal: Hynek Farský

Spolek Patron zachránil přes 200 drobných památek

Uveřejněno na portálu RTM TV: 23.02.2012 / Autor: Petra Laurin

Jablonec nad Nisou – Pomníčky, křížky na rozcestích nebo kapličky. O všechny tyto drobné památky v Jizerských horách a podhůří, se starají nadšenci ze Spolku Patron. Jejich třicetileté úsilí mapuje nová putovní výstava, jejíž první zastávkou bude od čtvrtka 23. února Dům česko-německého porozumění v Jablonci.

„Od konce války do roku 1980 se opravily desítky pomníčků, během posledních 30 let jsme obnovili dalších 209,“ uvedl předseda spolku Herbert Endler. Spolek památky nejen udržuje, ale také si jejich stav hlídá a vede jejich přesnou evidenci, vydává svůj časopis a věnuje se přednáškám. Už dávno se nezaměřuje jen na pomníčky, ale i na boží muka, smírčí kříže, pomníky z válek, studánky, milníky nebo hraniční kameny. „Náklady na opravy přitom většinou hradíme z vlastní kapsy,“ poznamenal Endler.

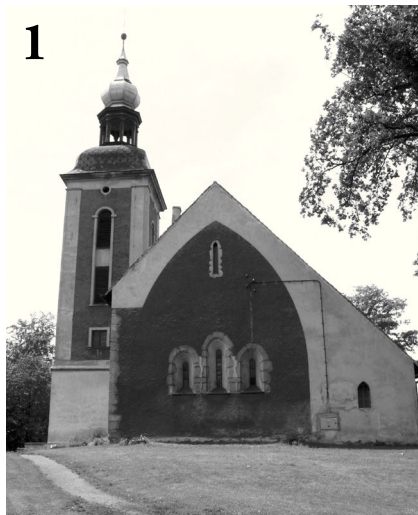
V Jizerských horách jsou stovky drobných památek. Od 19. století je udržovaly německé i české okrašlovací spolky a místní lidé. Po výměně obyvatelstva po II. světové válce se jich ujala skupina nadšenců zapálená pro jizerskohorskou historii. „Potkávali jsme se v horách, začali si vyměňovat informace a poznatky,“ vzpomíná Endler, který se podílel před 30 lety na vzniku tehdy ještě volného spolku takzvaných „křížkařů“. Teprve později, v roce 1997, vzniklo občanské sdružení Spolek Patron. Ten má dnes 71 členů a zhruba 20 dalších příznivců-sponzorů.

Výstava přibližuje práci Spolku Patron, typické památky a péči o ně. Vypráví příběhy dřevorubců, pytláků, ale i vrahů a sebevrahů. Dům česko-německého porozumění ji bude hostit do 17. března, otevřená je vždy od středy do soboty od 14.00 do 17.00 hodin. Aktivitu domu porozumění podporuje pražské Velvyslanectví SRN a mnichovská sudetoněmecká nadace. Z Jablonce se výstava přesune do Vily Schowanek v Jiřetíně pod Bukovou.

Za severní hranici IV. Od Olszyny na západ od Lwówka

Několik kilometrů severně od Złotnické přehrady, leží městečko Olszyna. Poprvé je obec připomínána, jako Olsna, roku 1254. Ve 14. století je majetek uváděn v držení rodu von Uechtritz, v 16. století je větší část majetku prodána Casparu von Spiller a na počátku 18. století většinu spravoval Ernst Abraham von Döbschütz. Uechtritzové nadobro z Olszyny odešli, když Conrad von Uechtritz v roce 1746 prodal svou poslední usedlost. V centru města stojí kostel Povýšení Svatého Kříže z 16. století (obr. 1), na místě původního z roku 1314. V 17. a 18. století kostel prošel několika rekonstrukcemi a po II. sv. válce několik let sloužil jako evangelický pro zbytek německého obyvatelstva. Před kostelem, vedle silnice, v minulosti stál mohutný pomník padlým hrdinům v I. sv. válce. Pod břízami se tu ve dvou skupinkách volně povalují fragmenty tohoto monumentu se jmény německých vojáků (obr. 2). Patrně jsou i zbytky betonového orámování prostoru, kde pomník stál. Druhý, opravdu skvostný kostel, stojí v horní části města. Zbudován byl po velké povodni, která město postihla v roce 1888, dokončen byl roku 1897. Kostel sv. Josefa Oblíbenice, je postaven z čer-

3

vených glazovaných cihel, na místě bývalého evangelického z let 1743-44. Jižně od Olszyny, se obec Biedzychowice může pyšnit budovou zámku z roku 1730, na místě původní usedlosti z roku 1527 (obr. 3). Rozsáhlá rekonstrukce v roce 1890 přidala budově na krásu. Do fasády byly vpraveny prvky z pískovce, jako okenní šambrány, ozdobné portály byly ozdobeny erby a terasy opatřeny balustrádovým zábradlím. Dalšími restaurátorskými pracemi budova prošla roku 1966. Dnes je zámek využit účelově, síd-

lí v něm společenství gymnaziálních škol. Kolem zámku je rozsáhlý park s hlubokým úvozem, jemuž se pro svou ponurost říkalo Zákoutí vražd. V horní, dost zarostlé části parku, stojí torzo vyhlídkové věže z roku 1869 (obr. 4,5). Zdaleka je viditelná vysoká kostelní věž kostela sv. Antonína z let 1654-56. Ve svém počátku plnil funkci hraničního kostela a sloužil evangelickým věřícím z Lužice, Slezska a Čech. Přesuneme se na sever od Gryfówa Śląského do malé vesnice Uboczce. Malebný vesnický kostelík se vstupní bránou, je zasvěcen Navštívení Panny Marie. Byl postaven ve druhé polovině 16. století na místě původního z roku 1305. Na zatravněném pahor-

4

5

ku před svatyní, stojí kónický pískovcový hranol, který pochází z dílen H. Scholze z Gryfówa. Pravděpodobně připomíná nějaké válečné události (obr. 6). Téměř vše, co na pomníku bylo připevněno, chybí. Rok 1904, stojící na hranolu oznamuje, že se nejedná o I. sv. válku. Na osamělém místě, na severním okraji Uboczce, můžete navštívit v silně zarostlém parku zříceninu bývalého panského sídla (obr. 7,8). Při silnici

č. 364 z Gryfówa do Lwówka, po levé straně v Uboczanském lese, stojí od podstavce oddělen mohutný pískovcový re-vírní kámen s poničeným německým tex-tem (obr. 9). Pomník byl zhotoven R. Fekartem z Gryfówa a renovován byl G. Hauptem z Olszyny roku 1922. Na konci lesa je třeba opustit hlavní silnici, do vsi Rzařiny. Hned zkraje po pravici máme na dohled, v blízkosti hájovny, skalnatý pahorek, na jehož vrcholu jsou patrný zbytky středověkého hradu Pod-skale (obr. 10). Jako stavitel, původně

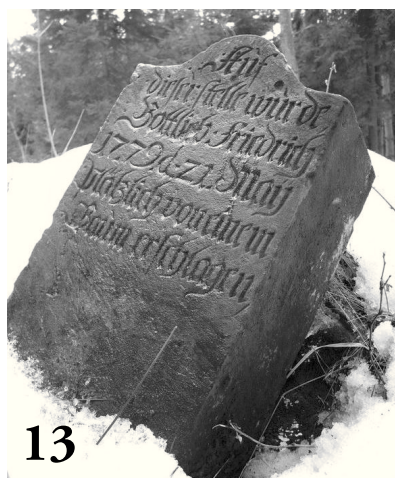
obrnanného hradu, je roku 1207 uváděn Jindřich Bradatý. V 15. století hrad přešel v držení rodu Talkenbergů, s jejichž příchodem byl hrad na-zýván Talkensteinem. Příslušníci tohoto rodu však neměli dobrou pověst. Živili se jako lou-pežníci a již od roku 1360 byli postrachem pro okolní měšťany a obchodníky. V dubnu roku 1435 vydal Zikmund Lucemburský příkaz šesti lužickým městům, aby hrad ovládly. Nikdy se to však neuskutečnilo. V té době hrad spravoval rytíř Bernard Talkenberg a po jeho smrti, roku 1469, majetek zdědili jeho dva synové Bernard a Christoph. Bernard se vydal ve stopách otco-vých, tedy loupeživého rytíře. Jeho přepadové akce byly tak časté, že v roce 1470 naprosto och-romily obchodní ruch na trase Gryfów-

11

-Lwówek. O devět let později vydal uher-ský král Matyáš Korvín rozkaz, hnízdo loupeživých rytířů rozpráshit. Dne 1. květ-na 1479, o deváté hodině dopolední, když kostelní zvony svolávaly věřící k bo-hoslužbám, vtrhlo na Talkenstein uher-ské vojsko Jana Zelenyeho a za pomoci slezských rytířů, měšťanů Lubaně, Lwó-wka a Lužice hrad dobyli. Hrad už nikdy nebyl obnoven. Za zmínku stojí, že ro-mantickou zříceninu v roce 1809 navští-

vil německý básník Teodor Körner. Náhrobní desku Christopha Talkenberga najdete na radnici ve Lwówku. Ve středu vsi, na používaném hřbitově, stojí dnes již ruina kostela Zvěstování Panny Marie (obr. 11). Gotická budova byla postavena v pozdním středověku, na místě původního z roku 1305. V roce 1950 byly historické cennosti přeneseny do kostela Matky Boží Ostrobramské, roku 1972 stavbu zachvátil požár, což mělo pro svatyni ničující následky. Na přilehlém hřbitově se nachází stará hřbitovní kaple a pamětní deska k 700. výročí založení obce, odhalena 1. 5. 2005. Zmíněný kostel Matky Boží Ostrobramské stojí v dolní části vsi u hlavní silnice. Vybudován byl v letech 1751-53. Za II. sv. války sloužil jako sklad munice. Po skončení války, vznikaly obavy z nově příchodích osadníků, členů II. armády polského vojska, kteří kostel používali k modlitbám od roku 1947. Farnost byla zřízena až roku 1959. Píli farníků a kněží zde působících, bylo uchováno i vzácné vybavení svatostánku. V letech 2005-2007 proběhla konzervace všech exponátů. Před kostelem stojí novodobá plastika Božského Srdce Panny Marie a pamětní deska papeže Jana Pavla II. Kaskádovitý podstavec, zhotovený z pískovce je však staršího data. Na zadní straně je vyryto poničené jméno německého autora – „P. Haupt Bildhauer z Olszyny“. Nemalá tajemství skrývají okolní lesy. Asi dva kilometry severně od zástavby Rzašin, je v lese umístěn pomníček na památku 16ti leté dívky, která se v roce 1718 ukryla před běsnící bouřkou pod mohutný strom, do kterého posléze udeřil blesk (obr. 12). Druhý pomníček na lesní neštěstí ukrývá les ležící jižně od Rzašin. Pískovcová deska připomíná náhlý pád stromu, jímž byl 21. 5. 1779 zasažen Gottlieb Friedrich

(obr. 13). Tyto dvě památky se mi však najít nepodařilo. Snad někdo z vás bude úspěšnější. Po levé straně silnice č. 364 do Lwówka odbočuje černě značená cesta, která vede k soustavě několika rybníků, jež jsou napájeny potokem Płoczka. Nedaleko rybářské chaty stojí sloupková kaplička z roku 1992 (obr. 14). Ve žlutém pískovci je znázorněna postava sv. Vavřince. O něco blíže ke Lwówku, v obci Płóczki Dolne, na opačné straně silnice spatříte zalesněný pahorek, na jehož vrcholu se nacházejí stopy po dávne důlní činnosti. Vápencové lomy a čtyři krasové jeskyně. Jeskyni Červenou, v délce 47 m a nejdelší Liščí, dlouhou 60 m, objevil G. Dittrich v roce 1933. Zbývající dvě, Oázu v délce 35 m a Krátkou 11 ti metrovou, objevili členové speleologického klubu „Bobry“ ze Zaháně roku 1970. V horní části vsi Płóczki Górne, stojí osamocená věž, jako pozůstatek evangelického kostela. V její těsné blízkosti je poměrně zachovalý pomník z I. sv. války (obr. 15). V silně zarostlém okolí se nacházejí zbytky přilehlého hřbitova. V útrobách otevřených hrobek tak můžete spatřit zbytky rakví a kostí dávných obyvatel, smíšených s novodobými odpadky. Vraťme se o nějaký ten kilometr zpět na severozápad, kde nás čeká další ves plná skrytých tajemství, nazvaná Niwnice. V minulosti obec patřila pod správu Bartnik, jež je dnes jižní součástí Niwnic. Je známo, že počátkem 14. století čerpal příjmy v Bartnikách rod von Masenaw. Není však vyloučeno, že v té samé době mnohé zboží v Bartnikách

spravoval rod von Redern, kterému patřil nedaleký Nowy Łąd (dnes také součást Niwnic). Majitelé Bartnik byli v 15. století nuceni odvádět velkou část příjmů církvi.

Pusold von Masenaw tak uplatnil nárok na sňatek své dcery Agnes v místním kostele, které věnem odkázal pouze šestinu svého majetku. Pozice Bartník nabírala na atraktivnosti a o dva roky později přešly všechny statky do rukou tří bratrů von Redern. Toho času už pravděpodobně celá rodina žila v gotickém obranném dvoře, několik metrů od kostela. Rodu Redernů se rovněž připisuje zásluha na zbudování dvora roku 1579 (obr. 16). Rezidence byla poničena roku 1945, když probíhaly boje o město Lubaň. Nedaleký kostel sv. Jádwigy, zvaný též rytířský, pochází z roku 1305 (obr. 17). Roku 1534 byl přejat luterány a roku 1654 navrácen zpět pod správu katolické církve. Zdi svatyně zdobí řada náhrobních epitafů, převážně majitelů blízkého dvora, členů rodu von Salza, kteří rezidenci koupili i s mnoha majetky v Bartníkách. Významně se zasloužili o přestavbu redernova domu a také se finančně podíleli na stavbě kostela. Náhrobky přetrvaly ve výjimečně zchovalém stavu, přesto, že budova kostela utrpěla v roce 1945 značných škod. V rytířské zbroji, s bradkou na tváři, na nás svým přísným pohledem ze zdi hledí Nickel von Salza, zemřelý roku 1604 (obr. 18). Po jeho pravici je umístěn epitaf Elizabeth von Salza z domu von Redern, zemřelé roku 1586, Nickelovy první ženy. Rovněž mezi náhrobky najdete i jejich děti Johannese (1579-1582), Sibillu (+1583) a Nickela mladšího (1577-1588). Po smrti své první ženy se Nickel roku 1590 oženil znovu. Jeho vyvolenou se stala Barbara von Lest, jejíž epitaf je umístěn po Nickelově levici. Z tohoto svazku dvě děti zemřely ještě jako malé, Melchior (1592) a Adam (1598-1600). Nalevo od

staré vstupní brány, v sousedství svatého kříže, je do vnější strany hřbitovní zdi zapuštěn smírčí kříž s neobvyklým znázorněním pádla. Před ruinami dvora najdete, z rostlých, neopracovaných balvanů, sestavený památník k výročí vítězství nad fašismem, zhotoven byl 22. 7. 1972 (obr. 19). V jižní části Niwnic v osadě Bartniki, v blízkosti kříže Milenia, stojí starobylá budova evangelické školy, v jejíž čelní zdi je umístěna pískovcová deska s německým textem (obr. 20). Přesuneme se do severní části Niwnic do osady Nowy Łąd. Po třicetileté válce přešel zdejší majetek do rukou rodu von Nostitz. Tehdejší majitel, hrabě Christian Wenzel von Nostitz, 7. 9. 1700 získal od generálního vikáře wrocławského biskupství povolení ke stavbě horského kostela, na zalesněné výšině Twardziel (obr. 21). Podle pověsti měl svatyni vybudovat na památku stého výročí pěší poutě do Jeruzaléma jednoho ze svých předků. Jiná verze hovoří o díkuvzdání za bolestné utrpení zřizovatele. Od roku 1703, kdy byla stavba dokončena, se místo těšilo čilému poutnímu životu. Nowy Łąd své popularity nabyl zejména v 18. a 19. století, kdy každoročně konané odpustky, dvě neděle před Velikonocemi, přilákaly spousty poutníků ze Slezska, Lužice i z Čech. V interiéru kostela byla

v blízkosti oltáře umístěna věrná kopie Božího hrobu v Jeruzalémě. Od svatyně k vrcholu byla vysázena alej, na jejímž konci byl vystavěn úzký dvoupatrový dům, zvaný „Dům Šimona“ (obr. 22,23), od nějž osada převzala i svůj název Simonishäuser. Dodnes se místu říká Šimonky nebo Na Šimonkách. Nepodařilo se mi zjistit, kdy přesně byl dům postaven. Podle jedné verze to byl myslivecký dům, v němž lovci odpočívali a besedovali, podle jiných zdrojů byl postaven zároveň se svatyní počátkem 18. století. Později bylo v okolí poutního místa postaveno několik malých obytných domků. Ve stejné době byla alej mezi Domem Šimona a kostelem opatřena čtyřmi kaplemi, v nichž byly umístěny dřevořezby znázorňující významné události s Kristova života. V první polovině 19. století majitelka Niwnic, hraběnka von Nassau, v Domě Šimona založila ženský klášter s pečovatelskou službou. Ve vybavení Domu Šimona se nacházelo několik umělecky významných exponátů.

tů, k těm nejcenějším patřila plastika apoštolů s Kristem u Poslední večeře. Poutní život na Šimonkách ukončily běsnící boje II. sv. války, v únoru a březnu roku 1945. Budovy utrpěly značných škod. Osud cenností není znám. Snad byly zničeny, nebo ukryty neznámo kde. Hovoří se, že na přelomu let 1944-45 se na Šimonkách pohybovalo několik nákladních automobilů. Po jejich zmizení zůstala osada liduprázdná. Podzemí Domu Šimona bylo zazděno a zasypáno. Bůh ví, jaká tajemství skrývá! První polští osadníci ještě pamatují několik zbylých Němců, žijících na Šimonkách na přelomu let 1945-46. Po jejich přesídlení do Německa s ostatními starými Němci, Šimonky zcela a navždy zpustly.

Zdroj:

- *Informační tabule umístěné v terénu.*
- *Sudety 4/2008 - Szymonki-Maciej Szczerepa*
- *Sudety 9/2008 - Sudeckie kalendárium-Olszyna*
- *Sudety 8/2006 - Sudeccy raubitterzy III., Bernard i Christoph Talkenbergowie - Robert Primke, Maciej Szczerepa*
- *Skarby Śląska - Robert Primke, Maciej Szczerepa, Wojciech Szczerepa*
- *Dolina rzeki Kwisy - Waldemar Bena, Andrzej Paczos - Lubań 2000*
- *Powiat Łwówecki - przewodnik turystyczny*
- *Karkonosze 4/2009 - Rycerski kościółek w Niwnicach-Małgorzata - Stankiewicz, Szymon Wrzesiński*
- *obr. č. 5,8,9,12 a 23 - wroclaw.hydrat.com.pl.*

Pro časopis Patron zpracoval a nafotil: Jiří Pavelka

Pamětihodnosti města Lwówek Śląski

1

První zmínky o malé vsi Lwówek pocházejí z 12. století. Řeka Bobr protékající městem, odděluje Jizerské pohoří od Kačavského. Od samého počátku okolí proslulo dobýváním drahých kamenů a zlata, díky čemuž sídlo nad Bobrem vzniklo už v raném středověku. Některá odborná literatura prý uvádí, že do roku 1241 bylo v okolí Lwówka vytěženo 10-15 tun zlata. Ve 13. století bylo město obehnané obranným zdívkem, které bylo opatřeno třemi hlavními bránami s věžemi, z nichž dvě stojí doposud. Lwówecké opevnění patří k nejzachovalejším v Dolním Slezsku. Věž lubaňské brány měla zpočátku jisté konstrukční vady, díky nimž se roku 1616 začala bortit (obr. 1). Opravy věže přerušily boje 30ti leté války, ale roku 1661 byla věž osazena helmici. Roku 1752 věž utrpěla značných škod při rozsáhlém

požáru města. Po 32 letech byla opět obnovena do své původní krásy. Roku 1809 barokní helmici poničil úder blesku. V období II. sv. války byly v kamenné věži ukryty sbírky wrocławské knihovny. Po skončení války Lubaněská věž spadla do péče skautského spolku. Stejně stará Bolesławecská věž strážila severní stranu města. Roku 1641 jí odpadla horní část a po rekonstrukci byla přebudována na městské vězení s hladomornou a místností pro kata. Požár města poškodil i tuto věž. Roku 1850 byl do věže proražen přízemní vchod a hladomorna sloužila jako sklad ledu. Věž prošla první opravou ještě před válkou a po ní, v letech 1959-60. Počátkem 70tých let minulého století péči převzalo Okresní sdružení pro sport a turistiku, které zrekonstruovalo interiér věže. Našlo se i místo pro pracovnu sochaře Mieczysława Źołądzia. Poblíž Bolesławecské věže, byla v září 1967 do zdi jednoho z domů vsazena pamětní deska k 750. výročí udělení městských práv, knížetem Jindřichem I. Bradatým. Ze středu města ční tzv. „Černá věž“. Je to pozůstatek evangelického kostela. Základní kámen k němu, byl položen 27. 4. 1747, po skočení prací byl 17. 11. 1748 vysvěcen a při té příležitosti, ve stejný den, byl položen základní kámen pod evangelickou školu a dům pastora (obr. 2). Roku 1846 se již spekulovalo nad blížícím se stým výročím existence svatyně a k té příležitosti byl přijat návrh o výstavbě věže. Věž, 60 metrů vysoká, byla dokončena podle plánu roku 1848. Období II. sv. války budovy přečkaly celkem bez újmy, jen vybavení kostela bylo vyrabováno sovětskými vojsky a nově příchozími Poláky po válce. Po vysídlení Němců stála dřevěná svatyně po desetiletí prázdná, nevyužitá a chátrala. Dne 14. 4. 1972

bylo rozhodnuto chátrající budovy odstranit. Na kahánku měla i kamenná věž, která hrozila svalením na okolní domy. Když však začala nabírat tmavou barvu od kouře z komínů, začalo se jí přezdívat Černá věž, a byla ponechána osudu. Zvláštní osudovou cestou prošel také nedaleký františkánský kostel (obr. 3). Původ kostela sahá do 13. století a je spjat s příchodem prvních františkánů do Lwówka roku 1248. Roku 1532 byl poškozen požárem. Větší rekonstrukcí prošel roku 1810 a poté sloužil jako zbrojní sklad a stáje pro vojenské koně. Od roku 1888 byl kostel používán jako sklad a špýchar. Roku 1901 byl vnitřek kostela upraven pro muzeum historie lwóweckého okresu. Po roce 1945 v něm sídlil okresní sbor hasičů, po nich byl kostel využit jako sklad stavebnin a po té sklad zemědělských strojů. Značně zdevastovaná budova vyžadovala v 70tých letech generální opravu. Poslední záchranou pro kostel byla celková rekonstrukce, započatá roku 1995. Dne 4. 7. 1997 byla svatyně vysvěcena a současně byl do věže umístěn nový zvon. Práce byly dokončeny 3. 11. 1998, kdy byla po 188 letech odsloužena první bohoslužba ke cti sv. Františka. Dnes památka plní svou správnou funkci. Dominantou náměstí je budova radnice, která stojí na místě kupeckého domu, zmiňovaného roku 1341 (obr. 4). Kolem roku 1480 byl objekt zcela přebudován a dnešní tvář radnice dostala v letech 1522-24 pod vedením zhořeleckého architekta Wendela Roskopfa. V letech 1902-05 byl objekt stavitelem Hansem Poelzikem obohacen o nákupní pasáž. Počátkem 20. století byla do radnice umístěna řada starých epitafů z bývalé-

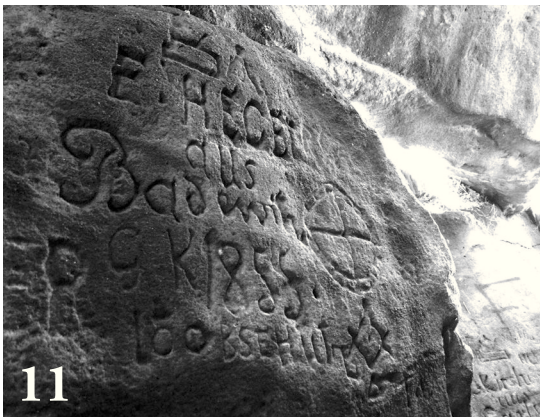

ho františkánského kláštera, z nichž nejznámější jsou Jindřicha I. Javorského a jeho ženy Anežky. Před radnicí, na místě bývalé městské studny, je postavena fontána se lvem držícím štít s erbem města, z roku 1711 (obr. 5). Originál lva je umístěn v muzeu na radnici. Kruhová stěna fontány byla dobudována o 11 let později. Ve Lwówku je také smírčí kříž (obr. 6). Stojí v ulici Przyjacioł Żołnierza, u domu čp. 23. Do kříže jsou vyryta písmena BC a rok 1849. Podle pověsti zde byl vánočního večera roku 1582 zabit noční hlídač. V parku poblíž městského opevnění od roku 1878 stál opravdu skvostný pískovcový monument (obr. 7). Památka padlým vojákům v prusko-francouzské válce v letech 1870-71. Dílo bylo zhotoveno kamenickou firmou Zeidler-Wimmel podle návrhu Heinricha Klutmanna. Po druhé světové válce byl pomník zničen a nahrazen novým, ve tvaru kužele s pamětní deskou a textem „Bojovníkům za mír a socialismus“. Dne 11. 1. 1995 byla odhalena nová deska, s textem „Padlým za

svobodu a demokracii vlasti“. Uprostřed městského hřbitova stojí honosná hrobka ve tvaru gloriety. Patří bývalým majitelům rodu Hohbergů (obr. 8). Pivovar stojí ne- daleko Černé věže. První pivovar ve Lwó- wku je uváděn již roku 1165 a právo vařit pivo městu udělil kníže Jindřich I. Bra- datý roku 1209. Na jihozápadním okraji města stojí tmavá budova bývalého paláce Hohenzollernů (obr. 9). Tehdejší majitel rezidence ve Skale, kníže Konstantin von Hohenzollern-Hechingen, začal palác sta- vět s úmyslem vybudování koncertního sálu pro svou ženu. V současnosti v něm sídlí městský úřad. Na jižní straně nad městem ční za- lesněný vrch Špitální hory. V minulosti byly pole a louky ve vlastnictví městského špitálu, odtud název. V průběhu mnoha válek, které město su- žovaly, na vršku zaujímaly své palebné pozice růz- ná nepřátelská vojska. Např. roku 1756, v době slezských válek, zde došlo ke střetu rakouských a pruských vojáků a v srpnu 1813 zde tábořilo vojsko císaře Napoleona, který se ve městě zdržel. Na počest císařovy návštěvy stojí v blízkosti rad- nice památník. Počátkem 18. století byl na vršku Špitální hory vztyčen kříž s měděným Kristem, jako symbol oddanosti měšťanů k náboženství (obr. 10). Roku 1793 byl starý kříž nahrazen vysokým dřevěným. Jeho odhalení bylo dopro- vázeno velkou slávou, za účasti mnoha ka- tolických duchovních, představitelů řeme- slných cechů, magistrátu města a spousty věřících. Slavnostní řeč přednesl probošt Gebauer. Po skončení napoleonských vá- lek se vršek stal vyhledávaným místem pro odpočinek. Roku 1815 byl upraven terén a vyznačena cesta, kterou dodnes lemují ve dvou řadách lípy. O rok později byly zbudovány schody a alej doplněna kamen- nými lavičkami. Alej a kříž tu stojí dodnes, jen to okolí je trochu zanedbané. Na jiho- východní straně Špitální hory se nachází

12

několik pískovcových skalních bloků, zvaných Panenské skály. Ve válečných dobách v nich měšťané hledali úkryt. Podle pověsti měla z františkánského kláštera do skal vést podzemní chodba, která měla v případě nebezpečí sloužit ženám, dívkám k útěku, odtud název skal. V jedné ze skalních komůrek najdete tajemné valonské znaky (obr. 11), památku po dávných hledáčích drahých kamenů, kteří do této oblasti přišli v 11. a 12. století. Podle pověsti své znaky zakreslovali do míst, pod nimiž je ukryté velké jmění. Naproti Panenským skalám, nedaleko soutoku Srebrného potoka a Bobru, se nachází poněkud větší skalní město, zvané Lwówecké Švýcarsko (obr. 12). Je považováno za největší v severním podhůří Jizerských hor. V borových lesích na jižním okraji skalního města najdete kamenné ohraničení a jakési dřevěné pahýly. Je to pozůstatek dřevěné vyhlídkové věže.

Zdroj:

- *Sudety-4/2009-Szpytalna Góra - Agnieszka a Maciej Szczerepa*
- *Sudety-4/2008-Panieńskie Skaly - Maciej Szczerepa*
- *Sudety-12/2008-Na gruzach Germanii - Maciej Szczerepa*
- *Sudety-7/2006-Lwówek Śląski - kalendarium*
- *Informační cedule umístěné v terénu.*
- *Obr. č. 7 - wroclaw.hydral.com*
- *Powiat Lwówecki - przewodnik turystyczny*

Pro časopis Patron zpracoval a nafotil: Jiří Pavelka

Důležité – nová e-mailová adresa

Dávám tímto na vědomí, že mám novou e-mailovou adresu. Pro zasílání veškeré korespondence týkající se spolku Patron, jakož i pro zasílání příspěvků do spolkového časopisu Patron, používejte prosím výhradně tuto e-mailovou adresu:

gmenzel@seznam.cz

Stará e-mailová adresa bude ještě nějaký čas akceptována a potom bude zrušena. Děkuji za pochopení.

Za redakci časopisu Patron: Günter Menzel

Javornická kaple

Jedna z nejznámějších drobných památek na Ještědském hřbetě letos slaví 200 let od svého vzniku. Kaple Nejsvětější Trojice byla postavena v mělkém sedle mezi oběma vrcholy Javorníka v roce 1812 (letopočet je zachován nad vchodem). Tehdy kaplička vypadala poněkud odlišně než dnes. Také okolí vyhlíželo jinak, většina kopce (vyjma vrcholové části) byla odlesněna. Po starém lese mezi Zásaklím a Jeřmanicemi, který nesl název Břevniště (Brzewnisste) již nebylo ani památky. Kaplička byla možná postavena na místě staršího kříže, nebo Božích muk. Za pozornost také stojí starý název této lokality „Judenfichtel“. Kolem kaple vedla stará cesta od Hodkovic nad Mohelkou do Liberce. Byla to kratší varianta zemské formanské stezky. Tady přes kopec chodili pěší, často tzv. „zakopčáci“ se svými výpěstky na trh do Liberce.

V roce 1906 byla kaple Nejsvětější Trojice opravena. Tehdy byl přistavěn štít se znamením Božího oka. Pod ním je nápis: „JHS / RENOVIERT / 1906“.

V devadesátých letech byla kaple hodně poničená, střecha se téměř rozpadla. Záchrana přišla v roce 1997. Tehdy byla vybudována nová střecha, opravena fasáda i skromné vnitřní vybavení. Doufejme, že stavbička na klimaticky exponovaném místě dlouho vydrží v dobrém technickém stavu a to i přes nápor návštěvníků blízkého sportovního rekreačního areálu na Javorníku.

Michal Vrbata

Zdroje informací:

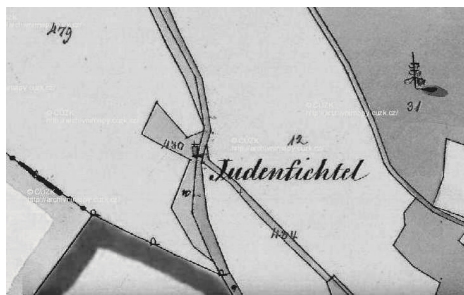
Historická mapa: 1. vojenské mapování z 2. pol. 18. století – oldmaps.geolab.cz

Historická mapa: Císařské povinné otisky 1843 – <http://historickemapy.cuzk.cz>

Oprava

Pan Eda Svoboda, který také odebírá náš časopis, mně upozornil na chybu, kterou jsem způsobil v článku „Bělochův kříž“ (Patron 4/2011, str. 4). Jde o větu, v níž popisuji cestu k památce. Motokrosová dráha je VLEVO, nikoli vpravo, jak jsem chybně uvedl a nebezpečná polní cesta odbočuje ze silnice VPRAVO, nikoli vlevo. Jednoduše jsem si popletl světové strany, za což se všem čtenářům velice omlouvám.

Jiří Pavelka

**Javorník, mapa stabilního katastru
1843**

<http://archivnimapy.cuzk.cz>

Javornická kaple v roce 1990

Památník obětem expedice Peru 1970

Památník se nachází na prostranství při výjezdu ze stadionu v Bedřichově. Odhalen byl v neděli 30. Května 2010, tedy den před 40. výročí ničivého zemětřesení v Peru, při němž pod lavinou z ledu a kamení zahynulo všech 15 členů československé expedice, kteří přijeli do peruánských And pokorit jejich nejvyšší horu, 6768 m vysoký Huascarán. Čtyři metry vysoká mohyla je tvořena z dvanácti obřích kamenů, které mají v celku vzbudit respekt z před-

stavy valících se kamenů. Textovou část tvoří bronzové hranoly, vodorovně umístěné do spodního kamene, s uvedenými jmény horolezců, datem a místem tragédie.

MÍSTO - PERU / DATUM – 31. 5. 1970 / ČAS – 15 HODIN 23 MINUT

SOUŘADNICE – 9° 4' 10.38" S - 77° 38' 30.82" W

VZDÁLENOST – 10 966,93 KM

IVAN BARTEL, ARNOŠT ČERNÍK, MILAN ČERNÝ, VILÉM HECKEL, JIŘÍ JECH, VALERIAN KAROUŠEK, JAROSLAV KRECBACH, MILOŠ MATRAS, LADISLAV MEJSNAR, MILAN NÁHLOVSKÝ, BOHUMIL NEJEDLO, ZDENĚK NOVOTNÝ, JIŘÍ RASL, SVATOPLUK ULVR, VÁCLAV URBAN

První kroky ke vzniku budoucího památníku byly učiněny v létě 2009 za účasti organizací Ski Klub Jizerská 50, Jizerská o.p.s., obec Bedřichov spolu s přáteli a rodinami

zahynulých horolezců. Původním záměrem bylo vytvořit památník z jednoho žulového monolitu, což se však ukázalo organizačně a finančně náročné. Nakonec zvítězil návrh svězt na určené místo předem vytipované bludné kameny, které vytvoří nový památník – mohylu. To se podařilo během několika víkendů zjara 2010.

*Pro časopis Patron zaslal:
Hynek Farský*

Památky u kostela sv. Ducha ve Višňové

V době ne dálné, se u kostela sv. Ducha ve Višňové objevily dvě památky. V roce 1995, v průběhu rekonstrukčních prací v okolí kostela, byl vztyčen dřevěný kříž (obr. č. 1) s česko-německou textovou částí:

TENTO KŘÍŽ BYL VZTYČEN NA JAŘE ROKU 1995 NA PAMÁTKU OBYVATEL,
KTEŘÍ ZDE PROŽILI SVÉ ŽIVOTY, A ZVRATY DĚJIN JIM NEBYLO DOPŘÁNO
NERUŠENĚ ODPOČÍVAT PO SMRTI.

MY ŽIJÍCÍ, VAŽME SI PŮL STOLETÍ MÍROVÝCH LET A VĚNUJME
VZPOMÍNKU VŠEM OBĚTEM NÁSILÍ A VÁLEK!

DNE 8. 5. 1995 - OBEC VIŠŇOVÁ

DIESES KREUTZ WURDE IM FRÜHLING DES JAHRES 1995 ZUR ANDACHT DER BEWOHNER
GEHISST, DIE IHR LEBEN HIER VERBRACHTEN UND DEN ES DURCH UMSTÜRZE DER
GESCHICHTE NICHT VERGÖNNT WURDE NACH DEM TODE HIER UNGESTÖRT ZU RUHEN.
SCHÄTZEN WIR LEBENDE DAS HALBE JAHRHUNDERT DER FRIEDENSJAHRE UND WIDMEN
WIR UNSERE ERINNERUNG ALLEN OPFERN DER GEWALT DER REGIME UND DER KRIEGE!

AM 8. 5. 1995 - GEMEINDE VIŠŇOVÁ

Poté, co bylo okolí kostela upraveno a znovu se tu začalo pohřbívat, se na kostelní zdi v roce 2010 objevila pamětní deska obětem obou světových válek, taktéž s česko-německým textem (obr. č. 2).

KONEC I. sv. VÁLKY 1918 - KONEC II. sv. VÁLKY 1945
POUČME SE Z MINULOSTI, VĚŘME BUDOUCNOSTI.

LASST UNS AUS DER VERGANGENHEIT LERNEN
UND IN DIE ZUKUNFT VERTRAUEN.

VIŠŇOVÁ 2010 WEIGSDORF

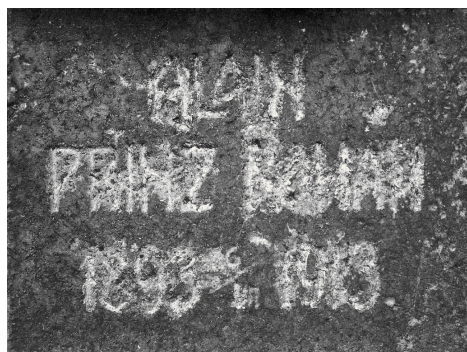
Hynek Farský

Rohanův kámen ve Svijanském lese

V lese nedaleko Jablonce nad Nisou stojí žulový pomník s nápisem ALAIN / PRINZ ROHAN / 1893 - 26.VII - 1913.

O tomto pomníku se traduje, že jej nechal postavit ve druhé polovině 19. století kníže Kamil Filip Rohan (Camillus Philipp Joseph Idesbald kníže von Rohan, vévoda von Montbazou, vévoda von Bouillon, kníže von Guéméné, Rochefort a von Montauban, rytíř řádu Zlatého rouna nar. 19. XII. 1801, zemř. 13. IX. 1892) na památku tragicky zesnulého oblíbeného synovce prince Alaina (Alain Gustav Victor Louis princ von Rohan nar. 8. X. 1829, zemř. 28. IX. 1857).

Starý příběh popisuje ve sborníku Od Ještěda k Troskám č. 4/2005/302 PhDr. Jana Scheybalová.

Událost, kdy při lovu v oboře přítele knížete Mořice v Košťanech u Teplic mladý princ tragicky zemřel, připomíná Alainův kříž na místě neštěstí u zámku v Košťanech, další kamenný Alainův kříž na západním úbočí vrchu Tábora nedaleko Lomnice nad Popelkou a na jižním svahu téhož kopce tzv. Alainova věž (dnes torzo). Autorka přisuzuje tento příběh i pomníku v tzv. Svijanském lese.

Pokud se však pozorně podíváte na text umístěný na pomníku, zjistíte v datech jisté nesrovnalosti, kterých jsem si osobně všiml teprve nedávno. Ihned jsem začal pátrat po historii pomníku a toto jsem zjistil.

Pomník ve Svijanském lese byl postaven při výročí dvacátých narozenin prince Alaina Rohana, jedná se však o jiného příslušníka téhož rodu, tragicky zesnulý Alain Gustav patřil do 28. generace Rohanů, zatímco tento Alain Anton (Alain Anton Joseph Adolf Ignaz Maria kníže von Rohan, vévoda von Montbazou, vévoda von Bouillon, kníže von Guéméné, Rochefort a von Montauban, rytíř řádu Zlatého rouna) do 30. generace. Mladý princ (skutečně narozený na Sychrově 26. července 1893 jak je uvedeno na pomníku) a pozdější kníže si tato místa oblíbil. Na přírodní terase nad údolím Nisy bylo v sousedství pomníku vysazeno šedesát dubů. Kníže zemřel ve Vídni 2. září 1976.

Nakonec připomínám, že povalený pomník obnovili 25. května 1991 členové Spolku Patron.

Michal Vrbata

Odkazy:

Alainův kříž na úpatí Tábora – PhDr. Jana Scheybalová – Od Ještěda k Troskám 4/2005/302 Rohan (internetové stránky o šlechtickém rodu Rohanů) - <http://nebesky.tripod.com/rohan/index.html>

POZVÁNKA NA VÝLET

Za svatojiřskou tradicí

Výprava se koná v sobotu 21. dubna 2012. Sraz účastníků je na železniční zastávce Sedlejšovice (trať 030 Liberec – Turnov) v 9:02 hodin.

Odjezdy vlaků:

- z Frýdlantu v Č. v 7:47
- z Liberce v 8:31
- z Rychnova u Jbc v 8:51 (odjezd autobusu MHD z Jablonce n. N. linkou č. 1 z aut. nádraží v 8:09)
- z Hodkovic n. M. v 8:58
- z Tanvaldu v 7:45 (rychlík do Turnova, zde přestup na osobní vlak do Liberce s odjezdem v 8:40)

Pro individuální automobilovou dopravu doporučuji k zaparkování návěs ve Žďárku.

Trasa – Sedlejšovice, Žďárek, Odolenovice, Jenišovice, Mokřiny, Jenišovice, Odolenovice, Žďárek, Jílové u Hodkovic, Hodkovice nad Mohelkou. Trasa měří asi 14 km.

Cestou mimo jiné zajímavosti uvidíme hostinec Zlatá hvězda kdysi patřící našemu známému Brechschmiedovi, „balkónek Českého ráje“, pomníky z válek Prusko-rakouské, 1. světové i 2. světové, pamětní desky, hrobky významných osobností, sochy svatých, zajímavé kříže, lesní křížovou studánku, řadu starých hraničních kamenů apod.

Cestou bude možné občerstvení v restauracích v Jenišovicích a Odolenovicích.

Výlet bude ukončen na železniční stanici Hodkovice nad Mohelkou.

Odjezdy vlaků: 14:58 *, 16:58 *, 18:58 *

*) v závislosti na čase stráveném v občerstvovnách

Na vaši účast se těší Michal Vrbata.

Zaniklé osady na Jablonecku

Výprava spolku Patron se koná v sobotu 12. května 2012, s účastí Sdružení rodáků a přátel Hodkovic nad Mohelkou.

Sraz účastníků na železniční stanici Rychnov u Jablonce v 9:06 hodin. Odjezd vlaku z Frýdlantu v 7:47 hodin, z Liberce v 8:31 hodin, z Hodkovic nad Mohelkou v 8:58 hodin, autobusu MHD z Jablonce nad Nisou do Rychnova u Jablonce (linka č. 1), s odjezdem v 8:42 hodin z autobusového nádraží.

Projdeme se po někdejších osadách Jestřebí a Štěrbovina. Návrat přes Rydvaltice a dále: buď do Hodkovic nad Mohelkou, anebo do Rychnova u Jablonce.

Na Vaši účast se těší M. Vrbata

SPOLEČENSKÁ RUBRIKA

Životní jubileum oslaví

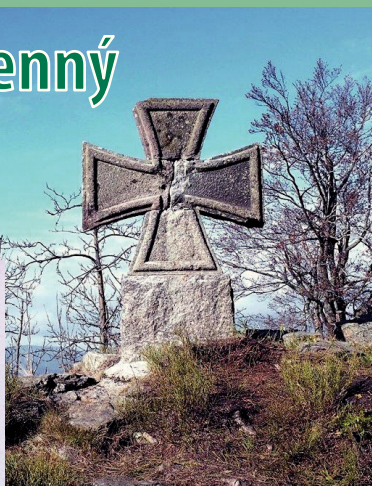
- v dubnu: 40 let – Ronald Novák
30 let – Tereza Šimová
- v květnu: 45 let – Ing. Martin Purm

I dalším, kteří oslaví své narozeniny

- v březnu: Ing. Ivan Fojtík, Jiří Herčík, Josef Kuna, Adolf Odrážka
- v dubnu: Jan Valenta, Michal Vrbata
- v květnu: Zdeněk Bláha, Herbert Endler, Josef Ježek, Miroslava Ledecká, Marie Srpová, Stanislav Zajíc

Přejeme hodně zdraví, štěstí, spokojenosti a hodně sil do další práce.

Znovuobnovený kamenný kříž pod Štěpánkou

VÁŽENÍ NÁVŠTĚVNÍCI,

tento kamenný kříž Maltežského typu byl ve dnech 29.-30.11. 2011 po zhruba 65 letech znovu obnoven dvanáctičlennou skupinou místních obyvatel - nadšenců pro vojenskou historii z Tanvaldu a přilehlých obcí. Části kříže ležely pod skalisky ve vzdálenosti až 20 metrů (!) byly vyzdviženy a společnými silami za pomoci kladky, lešení a svářečské techniky s velkým úsilím komplikovaně sestaveny a zařazovány v původní poloze. S ohledem na původní význam stavby se obnova kamenného kříže odehrála v dušičkový čas, tedy ve dnech vzpomínek na naše blízké - a shodou okolností také v den kdy má svátek rozhledna Štěpánka...

Kříž samotný byl zničen po skončení II. světové války v době rozjitřených emocí a divokých odsunů Německého obyvatelstva, které je od pradávna spjaté s tímto krajem a které zde zanechalo nesmazatelné stopy - třeba právě rozhlednu Štěpánku, dominantu tohoto místa, kterou pro okouzlení nádherným výhledem ze zdejšího vrcholu dostavěli lidé z místní sekce Německého spolku pro Jizerské Hory již v roce 1892 a která dodnes přináší zážitky z výhledů tisícům návštěvníků ročně.

Kamenný kříž je v historickém kontextu, neoddelitelnou součástí tohoto pietního místa - tedy symbolického hřbitova zdejších Německých obyvatel, padlých v první světové válce. Prostranství na kterém se právě nacházíte je uměle vybudované, zpevněné kamennou terasou po obvodu a přibližně 30 dochovanými náhrobními kameny - obelisky - a to různých tvarů a velikostí, uměle opracovaných o velikosti zhruba 1 m. Tyto byly původně rozmístěny v pravidelné vzdálenosti po obou stranách prostranství, pravděpodobně kolmo vztýčené. Kamenný sem byly - podle několika nezávislých pramenů - dopraveny okolními obcemi a to z každé obce jeden, jakožto vzpomínka na své padlé - v tu dobu převážně Německé občany. Doba vzniku je datována někdy po roce 1918. Celé dílo je zvláště svým umístěním s ohledem na nadmořskou výšku, obtížnou dostupnost a v souvislosti s výstavbou také i vahou jednotlivých obelisků. Nemluvě o kamenném kříži, který je svými rozměry bezpochyby největší v této zemi a jedná se pravděpodobně i o světový unikát. Obnovovací práce jsou tedy v počáteční fázi a rekonstrukce kamenného kříže je oním prvním krokem na dlouhé cestě. Doufáme že to alespoň částečně přispěje k osvětlení zdejšího mnohdy komplikovaného soužití mezi Čechy a Němci, které s tímto krajem a našimi zeměmi vůbec - souvisí.

Aceptování tohoto díla a pochopení snahy o navrácení původního významu a podoby tomuto prostranství, budí jednou ze zkoušek pro oba naše národy. A to jsme li konečně nyní - po 65 letech - schopni vzájemného odpuštění za zločiny páchané v zaslepenosti a zlobě. Sice v nesrovnatelně míře, ale přesto na obou stranách.

Jan Staněk
správce rozhledny Štěpánka
a
Přítel kamenného kříže

Koncem loňského roku se pod rozhlednou Štěpánka objevil kamenný kříž (viz. snímky kříže a informační tabule s vysvětlujícím textem), jehož poničené díly byly dlouhá léta pohozyeny v okolí jeho původního stanoviště a zarostlé náletem.

Günter Menzel

Patron

Informace přátel drobných památek
Jizerských hor č. 1/2012 (23. ročník)

Vydává spolek PATRON, občanské sdružení se sídlem: Jiřetín pod Bukovou 104, Albrechtice v Jizerských horách, PSČ 468 43, IČO-64669807, bankovní spojení Fio banka Jablonec n. Nis., číslo účtu: 2900124622/2010, www.spolekpatron.bdnnet.cz, šéfredaktor: Günter Menzel, vydávání občasníku PATRON je povoleno OkÚ - Jbc - 941/34, výtisk je neprodejný a slouží výhradně pro vnitřní potřebu sdružení a jeho členů! Příspěvky, články a fotografie do dalšího vydání zašlete nejpozději do 1. 6. 2012 na adresu: Günter Menzel, Na Skřivanec 552, 460 15 Liberec 15 nebo [mailem: gmenzel@seznam.cz](mailto:gmenzel@seznam.cz)

Grafická úprava a tisk:

reklama-4u.cz
reklamní agentura

e-mail: info@reklama-4u.cz
www.reklama-4u.cz